

Najnovija dešavanja u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava u oblasti slobode izražavanja

Freedom of expression and freedom of the media

<http://horizontal-facility-eu.coe.int>

Finansirano
od strane Evropske
unije i Saveta Evrope

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implementirano
od strane Saveta Evrope

Bilten br. 1
Najnovija dešavanja u sudskoj praksi
Evropskog suda za ljudska prava u
oblasti slobode izražavanja

Autor: Dominika Bychawska-Siniarska

Bilten je pripremljen u okviru zajedničkog programa Evropske unije i Saveta Evrope „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019-2022“, i projekta „Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)“.

© Savet Evrope, oktobar 2020.

Sva prava zadržana. Licencirano Evropskoj uniji pod uslovima. Nijedan deo ove publikacije ne sme biti preveden, reprodukovan ili prenet, ni u jednom vidu i ni na koji način, elektronskim (CD, internet itd.) ili mehaničkim putem, uključujući fotokopiranje, snimanje ili neki drugi vid skladištenja informacija ili njihovog smeštanja u sisteme za dalje preuzimanje, bez prethodne pisane dozvole Direktorata za komunikacije (F-67075 Strasbourg Cedex ili publishing@coe.int).

Ovaj bilten je proizveden uz finasijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope. Mišljenja izražena u ovom biltenu su odgovornost autora i ne odražavaju nužno zvanična mišljenja Evropske unije i Saveta Evrope.

Sadržaj

UVOD	5
PREGLED NAJVAŽNIJIH PREDMETA KOJI SE ODNOSE NA SLOBODU IZRAŽAVANJA	6
<i>Studio Monitori i drugi protiv Gruzije</i> – presuda od 30. januara 2020. godine, predstavka br. 44920/09 i 8942/10	6
<i>Mandli i drugi protiv Mađarske</i> – presuda od 26. maja 2020. godine, predstavka br. 63164/16	7
<i>Szurovecz protiv Mađarske</i> – presuda od 8. oktobra 2019. godine, predstavka br. 15428/16	7
<i>Baldassi i drugi protiv Francuske</i> – presuda od 11. jula 2020. godine, predstavka br. 15271/16	8
<i>Brzeziński protiv Poljske</i> – presuda od 25. jula 2019. godine, predstavka br. 47542/07	9
<i>Pryanishnikov protiv Rusije</i> – presuda od 10. septembra 2019. godine, predstavka br. 25047/05	9
<i>Lilliendhal protiv Islanda</i> – odluka o neprihvatljivosti od 12. maja 2020. godine, predstavka br. 29297/18	10
<i>OOO Flavus i drugi protiv Rusije</i> – presuda od 23. juna 2020. godine, predstavka br. 12468/15	11
DETALJNA ANALIZA ODABRANIH PREDMETA	13
<i>Tagiyev i Huseynov protiv Azerbejdžana</i> – presuda od 5. decembra 2019. godine, predstavka br. 13274/08.	13
<i>Kablis protiv Rusije</i> – presuda od 30. aprila 2019. godine, predstavka br. 48310/16 i 59663/17	15
<i>Magyar Kétfarkú Kutya Párt protiv Mađarske (Vv)</i> – presuda od 20. januara 2020. godine, predstavka br. 201/17	17

Uvod

Bilten je pripremljen u okviru zajedničkog programa Evropske unije i Saveta Evrope „*Horizontal facility* za Zapadni Balkan i Tursku, 2019–2022. godine” i projekta „**Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)**”.

U cilju nastavka saradnje sa pravnicima i unapređenja znanja u oblasti slobode izražavanja i slobode medija, stručnjaci JUFREX-a su pripremili ovaj bilten o najnovijoj praksi Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP, Sud) koja se odnosi na slobodu izražavanja.

Izrada ovog biltena se nadovezuje na završnu konferenciju JUFREX 1, održanu u aprilu 2019. godine u Sarajevu, na kojoj je razmatrana najnovija praksa ESLJP-a u oblasti slobode izražavanja.

U analiziranom vremenskom periodu (april 2019 – jul 2020. godine) Sud je doneo jedan broj presuda koje se odnose na različite aspekte člana 10. Evropske konvencije o ljudskim pravima, u kojima se razrađuje ili razjašnjava nekoliko već postavljenih standarda u oblasti pristupa informacijama, pristupa javnim institucijama, slobode izražavanja na internetu, bojkota potrošača (simbolički govor) i vođenja izborne kampanje. ESLJP je, takođe, imao priliku da proširi granice zaštićenog govora, u predmetima koji se odnose na erotski sadržaj ili govor mržnje po osnovu veroispovesti. U prvom delu ovog biltena će biti dat kratak opis odabranih predmeta, dok će u drugom delu biti data detaljna analiza tri predmeta koji predstavljaju prekretnicu u jurisprudenciji Suda.

Pregled najvažnijih predmeta koji se odnose na slobodu izražavanja

Studio Monitori i drugi protiv Gruzije – presuda od 30. januara 2020. godine, predstavka br. 44920/09 i 8942/10

Činjenice predmeta

U predmetu *Studio Monitori i drugi protiv Gruzije* Sud je spojio dve predstavke koje su podnela tri podnosioca predstavke. Prva predstavka odnosi se na prvog i drugog podnosioca predstavke, dok se druga odnosi na trećeg podnosioca predstavke.

Prvi podnosilac predstavke je NVO osnovana sa ciljem sprovođenja novinarskih istraga o pitanjima od javnog interesa. Drugi podnosilac predstavke je novinarka i jedan od članova osnivača NVO. Druga podnositeljka predstavke je 2007. godine nastupila u ime prvog podnosioca predstavke i zatražila od sekretarijata Okružnog suda u Kašuriju da joj omogući uvid u spise predmeta koji se odnose na odvojen krivični postupak pokrenut protiv izvesnog T.E, u kojem je osuđen. Ona nije navela razloge za svoj zahtev i kratko je rekla da namerava da fotokopira i fotografiše materijal o krivičnom predmetu koji se čuva u arhivi sekretarijata suda. Sekretarijat suda je odbio njen zahtev, nakon čega je podnela tužbu sudu protiv odluke sekretarijata, zahtevajući njeno poništavanje. Okružni sud u Borjomiju odbacio je njenu tužbu kao neosnovanu i potvrdio da je osporena odluka sekretarijata suda zasnovana na pravilnom tumačenju zakona. Druga podnositeljka predstavke je uložila žalbu na ovu odluku. Na ročištu pred Apelacionim sudom u Tbilisiju žalba podnositeljke predstavke je odbačena i potvrđe-

na je presuda nižeg suda. Kasnije je Vrhovni sud Gruzije proglasio žalbu podnositeljke predstavke neprihvatljivom, čime je postupak okončan.

Treći podnosilac predstavke bio je advokat u Gruziji. Osuđen je za prevaru zbog krađe novca, koji mu je klijent poverio za obezbeđenje kaucije u krivičnom postupku. Dok je bio u zatvoru, podnosilac predstavke je zatražio kopiju svih sudskih rešenja koja se odnose na izricanje preventivnih mera u pretkrivičnom postupku u šest različitih i nepovezanih krivičnih predmeta. Nije precizirao zašto ga zanimaju upravo te informacije. Sekretarijat Suda grada Tbilisija poslao je trećem podnosiocu predstavke kopiju izreka relevantnih sudskih rešenja, navodeći da se, prema Zakoniku o krivičnom postupku, mogu otkriti samo izreke rešenja o pritvoru. Treći podnosilac predstavke podneo je tužbu sudu protiv sekretarijata Suda grada Tbilisija. Apelacioni sud u Tbilisiju odbacio je tužbu trećeg podnosioca predstavke kao neosnovanu.

Potom su se sva tri podnosioca predstavke obratila ESLJP-u, tvrdeći da je prema članu 10. EKLJP njihovo pravo na slobodu izražavanja povređeno uskraćivanjem pristupa traženim informacijama.

Obrazloženje ESLJP-a

Sud nije utvrdio kršenje slobode izražavanja zbog odbijanja gruzijskih vlasti da omoguće uvid u spise krivičnog predmeta nevladinoj organizaciji i njenoj novinarki, jer novinarka nije precizirala svrhu zahteva za informacijama. Štaviše, Sud je smatrao da, s obzirom da je novinarka mogla da nastavi i završi istragu bez uskraćenih informacija, one nisu bile od suštinske

važnosti za delotvorno ostvarivanje njenih prava na slobodu izražavanja.

Što se tiče druge predstavke, koju je podneo advokat koji nije povezan sa prva dva podnosioca predstavke, Sud u Strazburu je zauzeo stanoviše da podnosilac predstavke nije bio ni novinar ni „čuvar javnog interesa“, pa stoga, iako je tražio informacije u posedu države, nije mogao da uživa zaštitu prema članu 10. Konvencije.

Napomena: Najvažnija posledica presude je da nevladine organizacije, novinari ili drugi „čuvari javnog interesa“ koji traže pristup javnim dokumentima moraju da navedu svrhu svog zahteva i da objasne da je pristup dokumentima koji traže od suštinske važnosti za njihovo novinarsko izveštavanje i da traženi dokumenti sadrže informacije od javnog interesa. Ukoliko ovi uslovi nisu ispunjeni, članom 10. EKLJP nije obuhvaćeno pravo na pristup informacijama, što nacionalnim vlastima ostavlja diskreciono pravo da na domaćem nivou odrede opseg i granice prava na pristup javnim dokumentima, bez ispitivanja od strane ESLJP-a.

Predmet *Studio Monitori i drugi protiv Gruzije* je jedan od predmeta nakon presude Velikog veća u predmetu [Magyar Helsinki Bizottság protiv Mađarske](#) (presuda od 8. novembra 2016. godine, predstavka br. 18030/11) u kojem se ispituju granice prava na pristup javnim dokumentima i primenljivost člana 10. EKLJP ([Bubon protiv Rusije](#), presuda od 7. februara 2017. godine, predstavka br. 63898/09 i [Gennadiy Vladimirovich Tokarev protiv Ukrajine](#), presuda od 21. januara 2020. godine, predstavka br. 44252/13).

[Mandli i drugi protiv Mađarske – presuda od 26. maja 2020. godine, predstavka br. 63164/16](#)

Činjenice predmeta

Jedan broj mađarskih novinara je 2006. godine dobilo pisma šefa Pres službe mađarskog Parlamenta, kojima su obavješteni da su njihove novinarske akreditacije suspendovane. Ovim novinarima je zabranjen pristup Parlamen-

tu na neodređeno vreme jer su prethodno odbili da napuste određene delove prostorija za koje nisu imali ovlašćenje za snimanje. Novinari su ušli u ovaj deo prostorija kako bi postavljali pitanja poslanicima jer nisu mogli da im priđu u za to određenom prostoru.

Objasnjavanje ESLJP-a

Sud je naročito utvrdio da su podnosioci predstavke, novinari koji rade u raznim medijima, izveštavali o pitanjima od javnog interesa – navodnim nezakonitim plaćanjima povezanim sa Narodnom bankom. Njihova akreditacija za rad u Parlamentu bila je suspendovana nakon što su pokušali da razgovaraju sa poslanicima izvan prostora određenim za takvu vrstu rada.

Iako priznaje pravo parlamenata da regulišu ponašanje u svojim prostorijama, Sud je utvrdio da podnosioci predstavke nisu imali nikakav mehanizam da se žale na suspendovanje svojih akreditacija. Stoga sankcija protiv njih nije bila praćena dovoljnim zaštitnim mehanizmima, što je dovelo do kršenja Konvencije.

Napomena: Presuda predstavlja dalju razradu predmeta [Selmani i drugi protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije](#) (presuda od 9. februara 2017. godine, predstavka br. 25147/09) koji se odnosi na prisilno udaljavanje novinara iz parlamenta tokom protesta.

[Szurovecz protiv Mađarske – presuda od 8. oktobra 2019. godine, predstavka br. 15428/16](#)

Činjenice predmeta

Podnosilac predstavke je novinar mađarskog onlajn informativnog portala, koji je želeo da izveštava o aktivnostima nevladine organizacije za ljudska prava u prihvatnom centru za tražioce azila i izbeglice tokom „izbegličke krize“ u maju 2015. godine. Podnosilac predstavke je tražio dozvolu od Kancelarija za

imigracije i državljanstvo (*eng.* OIN) za ulazak u različite prihvatne centre, ali su zahtevi odbijeni po osnovu zaštite bezbednosti i prava na privatnost tražilaca azila.

Novinar je osporio odbijanje u postupku sudskog preispitivanja, ali je Sud za upravne i radne spore u Budimpešti zaključio da odluka OIN nije upravni akt, te u ovom predmetu nije bilo dostupno pravno sredstvo.

Obrazloženje ESLjP-a

ESLjP je konstatovao da domaće vlasti nisu u dovoljnoj meri razmotrile da li je odbijanje izdavanja dozvole za pristup prihvatnom centru i sprovođenje novinarskog istraživanja unutar njega, zbog razloga vezanih za privatni život i bezbednost azilanata, u praksi bilo zaista neophodno. ESLjP je naglasio da je prikupljanje vesti, uključujući posmatranje iz prve ruke, suštinski deo slobode štampe. Utvrdio je da vlasti nisu pravilno razmotrile novinarsku svrhu i javni interes da se izveštava o tome kako je vlada upravljala izbegličkom krizom. Sud je zaključio da je odsustvo bilo kakvog stvarnog balansiranja interesa u tom pitanju od strane domaćih vlasti predstavljalo apsolutno odbijanje koje nije zadovoljilo zahteve proporcionalnosti prema članu 10. Konvencije. Shodno tome, Sud je utvrdio kršenje slobode izražavanja podnosioca predstavke.

Baldassi i drugi protiv Francuske – presuda od 11. jula 2020. godine, predstavka br. 15271/16

Činjenice predmeta

Podnosioci predstavke su jedanaest članova „Zadruga Palestina 68“, francuske organizacije koja podržava pokret pod nazivom „Bojkot, povlačenje investicija, sankcije“ (*eng.* BDS). Pokret je osnovan 2005. godine kao odgovor palestinskih nevladinih organizacija na savetodavno mišljenje o pravnim posledicama izgradnje zida na okupiranoj palestinskoj teritoriji, koje je Međunarodni sud pravde (MSP) doneo godinu dana ranije. U septembru 2009. i

maju 2010. godine, podnosioci predstavke su u kolica u jednom supermarketu stavljali proizvode za koje su smatrali da su izraelskog porekla i pozivali na bojkot. Javni tužilac iz Kolmara poslao im je sudske pozive da se pojave pred krivičnim sudom u Milhausu zbog podsticanja na diskriminaciju prema članu 24(8) Zakona od 29. jula 1881. godine. Iako je prvostepeni sud u decembru 2011. godine oslobodio podnosioca predstavke, u novembru 2013. godine Apelacioni sud u Kolmaru ih je osudio. Podnosioci predstavke su se žalili na odluku Kasacionom sudu zbog kršenja članova 7. i 10. EKLjP, ali je Kasacioni sud potvrdio odluku Apelacionog suda.

Obrazloženje ESLjP-a

ESLjP je utvrdio da je došlo do kršenja slobode izražavanja aktivista zbog toga što su ih nacionalni sudovi osudili za podsticanje na ekonomsku diskriminaciju pozivanjem na bojkot izraelske robe. Sud je smatrao da je bojkot sredstvo za izražavanje protesta ili političkih mišljenja o pitanjima od javnog interesa, te je stoga zaštićen članom 10. Štaviše, kao i u konkretnim okolnostima predmeta, bojkot može da podrazumeva pozivanje na različit tretman. Iako je diskriminacija oblik netrpeljivosti koji čini opravdanim legitimno ograničenje slobode izražavanja prema članu 10(2) Konvencije, Sud je razjasnio da podsticanje na različito postupanje nije isto što i podsticanje na diskriminaciju. Nadalje, podnosioci predstavke nisu bili osuđeni za davanje rasističkih ili antisemitskih izjava, ili za izazivanje mržnje ili nasilja. Sud je zaključio da francuski sudovi nisu pokazali da je osuđujuća presuda protiv podnosilaca predstavke bila neophodna u demokratskom društvu da bi se postigao legitimni cilj zaštite drugih i stoga je utvrdio kršenje člana 10. Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Napomena: Predmet predstavlja dalju razradu pitanja bojkota i protesta uz upotrebu simboličkog govora, iz predmeta [Willem protiv Francuske](#), presuda od 16. jula 2009. godine, predstavka br. 10883/05 i još [Mătășaru protiv Republike Moldavije](#), presuda od 15. januara 2019. godine, predstavka br. 69714/16 i 71685/16.

Brzeziński protiv Poljske – presuda od 25. jula 2019. godine, predstavka br. 47542/07

Činjenice predmeta ■■■

Podnosilac predstavke, g. Zenon Brzezinski, u oktobru 2006. godine bio je kandidat za opštinsko veće na lokalnim izborima u Poljskoj. U brošuri u kojoj se javnost pozivala da glasa, g. Brzezinski je kritikovao način na koji se vodi opština. Ove kritike su se uglavnom odnosile na predsednika opštine i članove opštinskog veća. Gospodin Brzezinski je nagovestio da su članovi lokalnog veća zaključili neku vrstu sporazuma, sa jednim ciljem da se okoriste funkcijama na kojima su se nalazili. Predsednik opštine i lokalni političar, koji su bili predmet kritike u brošuri, tužili su g. Brzezinskog i podneli su zahtev za sudsku zabranu radi sprečavanja distribucije brošure i obavezivanja njenog autora da ispravi netačne informacije i javno se izvini. U jutarnjim časovima 27. oktobra 2006. godine, podnosilac predstavke pozvan je telefonom da dođe na ročište zakazano za 13.30 časova istog dana u Regionalnom sudu u Čestohovi. Podnosilac predstavke nije prisustvovao ročištu. Odlukom donetom istog dana sud je zabranio g. Brzezinskom da nastavi da distribuira svoju brošuru i naredio mu da se izvini i da ispravi netačne informacije sadržane u njoj. Takođe mu je naredio da uplati određenu sumu nekoj dobrotvornoj organizaciji i privatnim tužiocima za troškove koje su imali. Sud je konstatovao da je podnosilac predstavke sugerisao da je izvršena prevara pri dodeli državne bespovratne pomoći, mada u sudskoj odluci ove činjenice nisu bile utvrđene. Zaključio je da su navodi u brošuri bili „neistiniti“, „zlomamerni“ i da su „prevazilazili dozvoljene oblike izborne propagande“. Apelacioni sud je kasnije potvrdio presudu regionalnog suda.

Obrazloženje ESLJP-a ■■■

Sud je konstatovao da su sporne izjave bile date u kontekstu rasprave o pitanjima koja su bila važna za lokalnu zajednicu. Zauzeo je stanovište da

su formulacije korišćene u brošuri ostale u granicama prihvatljivog preterivanja ili provokacije, uzimajući u obzir uobičajeni ton i registar političke debate na lokalnom nivou.

Nadalje, pored zabrane nastavka objavljivanja brošure, podnosiocu predstavke je bilo naloženo da se izvini i ispravi komentare koji su smatrani netačnim tako što će se postarati da se izjava objavi na naslovnoj strani dva lokalna lista. Takođe mu je naloženo da uplati određeni iznos dobrotvornoj organizaciji. Kao posledica toga, Sud je smatrao da je podnosiocu predstavke bila izrečena kazna koja bi mogla da ima inhibirajući efekat, iako su njegovi komentari bili deo političke debate.

Napomena: Presuda predstavlja potvrdu utvrđene sudske prakse koja se odnosi na širu zaštitu političkog govora, a koja je rezultat presuda kao što su [Kwiecień protiv Poljske](#), presuda od 9. januara 2007. godine, predstavka br. 51744/99 i [Kita protiv Poljske](#), presuda od 8. jula 2008. godine, predstavka br. 57659/00.

Pryanishnikov protiv Rusije – presuda od 10. septembra 2019. godine, predstavka br. 25047/05

Činjenice predmeta ■■■

Gospodin Sergey Viktorovich Pryanishnikov, državljanin Rusije, osporio je odbijanje domaćih sudova da mu izdaju dozvolu za reprodukovanje filmova jer je bio osumnjičen za proizvodnju ili distribuciju pornografije. Podnosilac prijave je producent erotskih filmova i ima autorska prava za preko 1.500 takvih filmova. On je 2003. godine ruskom Ministarstvu za štampane, radiodifuzne i masovne medije podneo zahtev da mu se izda dozvola za reprodukovanje filmova i odbijen je jer je Ministarstvo tvrdilo da je g. Pryanishnikov bio „umešan u istražne mere u vezi sa ilegalnom proizvodnjom, oglašavanjem i distribucijom erotskog i pornografskog materijala i filmova“, što je krivično delo prema ruskom Krivičnom zakoniku. Podnosilac predstavke osporio je odluku ruskog Privrednog

suda u Moskvi, Apelacionog suda i Kasacionog suda, koji su svi potvrdili odluku Ministarstva da odbije izdavanje dozvole. Optužbe za proizvodnju/distribuciju pornografije su odbačene.

Obrazloženje ESLJP-a

ESLJP je utvrdio da je „odbijanje izdavanja dozvole za reprodukciju filmova predstavljalo mešanje u slobodu izražavanja podnosioca predstavke. Mešanje je bilo propisano zakonom i „težilo je ostvarenju legitimnih ciljeva“ u smislu člana 10(2), štiteći moral i prava drugih, posebno dece. Međutim, prilikom utvrđivanja da li je mešanje bilo „neophodno u demokratskom društvu“, Sud je utvrdio da su se domaće presude – u meri u kojoj su se pozivale na sumnju u vezi sa umešanošću podnosioca predstavke u proizvodnju i distribuciju pornografije — zasnivale na pretpostavkama, a ne na obrazloženom činjeničnom stanju. ESLJP je konstatovao da domaći sudovi nisu odmerili uticaj koji bi odbijanje dozvole za reprodukciju filmova imalo na sposobnost podnosioca predstavke da distribuira sve filmove za koje je imao sertifikate o distribuciji, ili na njegovu slobodu izražavanja uopšte. Nacionalni sudovi stoga nisu prepoznali da se u predmetu radilo o sukobu između prava na slobodu izražavanja i potrebe za zaštitom javnog morala i prava drugih, te nisu izvršili balansiranje ova dva interesa. Sud je smatrao da tako dalekosežno ograničenje njegove slobode izražavanja nije bilo opravdano, te da nije postojao razuman odnos proporcionalnosti između upotrebljenih sredstava i cilja koji se želeo postići. Shodno tome, došlo je do kršenja člana 10. Konvencije.

Lilliendhal protiv Islanda – odluka o neprihvatljivosti od 12. maja 2020. godine, predstavka br. 29297/18

Činjenice predmeta

Opštinsko veće grada Hafnarfjörður na Islandu, odobrilo je u aprilu 2015. godine predlog da se intenzivira obrazovanje i savetovanje u osnovnim i srednjim školama

o pitanjima koja se tiču inkluzije LGBTI+. Projekat je koordiniran uz pomoć nacionalnog queer (kvir) udruženja Islanda, Samtökin '78. Odluka je izazvala dosta diskusije u javnosti o kojoj se izveštavalo u informativnim emisijama i na lokalnim medijima, poput radio stanice Ú.S., gde su slušaoci mogli da izraze svoja mišljenja javljajući se telefonom i uključujući se u emisiju. Jedan od podnosilaca predloga, gospodin Ó.S.Ó., napisao je članak na internetu optužujući voditelje emisije da su omogućili ljudima da izraze svoje „očigledne predrasude i govor mržnje“ bez kontrakritike. Gospodin Lilliendahl, podnosilac predstavke u ovom predmetu, naknadno je napisao ove komentare kao odgovor na članak: „[m]i slušaoci [Ú.S.] nismo zainteresovani za bilo kakvo [dodatno] objašnjenje ove kynvilla [pogrdna reč za homoseksualnost, doslovno „seksualna devijacija“] od [Ó.S.Ó.]. To je odvratno. Da indoktrinišu decu s tim kako kynvillingar [doslovno „seksualno devijantne osobe“] eðla sig [„kopuliraju“, prvenstveno se koristi za životinje] u krevetu. [Ó.S.Ó.] zato može da ostane kod kuće, umesto da se nameće [Ú.S.]. Baš odvratno“. Ove komentare je Samtökin '78 prijavio policiji, tvrdeći da se njima krši član 233(a) Opšteg krivičnog zakonika, kojim se kažnjava javno izrugivanje, klevetanje, ocrnjivanje ili pretnje licu ili grupi lica zbog određenih karakteristika, uključujući njihovu seksualnu orijentaciju ili rodni identitet, novčanom kaznom ili zatvorom do dve godine. Podnosioca predstavke prvo je oslobodio Okružni sud u Reykjaviku, koji je smatrao da komentari nisu dostigli potreban prag da bi potpali pod delokrug člana 233(a). Vrhovni sud Islanda je naknadno preinačio presudu. Sud je izvršio temeljnu analizu okolnosti u predmetu, balansirajući slobodu izražavanja podnosioca predstavke sa pravom seksualnih manjina na poštovanje njihovog privatnog života i uživanje ljudskih prava ravnopravno sa drugima. Utvrdio je da su komentari podnosioca predstavke bili „ozbiljni, veoma bolni i štetni, od kojih mu nijedan nije bio potreban da bi izrazio svoje protivljenje takvom obrazovanju“, čime potpadaju pod odredbu člana 233(a). Shodno tome, osudio je podnosioca predstavke i izrekao mu novčanu kaznu od približno 800 evra. Podnosilac predstavke

se žalio ESLJP-u tvrdeći da je njegova osuda predstavljala kršenje člana 10. Konvencije.

Obrazloženje ESLJP-a

Pre razmatranja pritužbi podnosioca predstavke, Sud je analizirao da li treba da odbaci predstavku po osnovu toga što je nepojiva sa članom 17. Konvencije. Pitanje za Sud je bilo da li su izjave podnosioca predstavke imale za cilj da raspiruju mržnju ili nasilje i da li je izjavljujući ih pokušavao da se pozove na Konvenciju da bi se bavio nekom aktivnošću, ili izvršio dela usmerena na poništavanje prava i sloboda utvrđenih Konvencijom. Da bi odgovorio na ovo pitanje, Sud se pozvao na svoju presudu u predmetu *Perinçek protiv Švajcarske* (presuda od 15. oktobra 2005. godine, predstavka br. 27510/08) u kojoj je zauzeo stanovište da je član 17. primenljiv samo izuzetno i u ekstremnim slučajevima. U predmetima koji se odnose na član 10, njemu treba pribići samo ako je odmah jasno da se osporenim izjavama želelo da se zaobiđe stvarna svrha ovog člana korišćenjem prava na slobodu izražavanja za ciljeve koji su očigledno suprotni vrednostima Konvencije. Sud je doneo odluku da se za izjavu podnosioca predstavke ne bi moglo reći da dostiže visoki prag za primenljivost člana 17. Sud je naveo: „[i]ako su komentari bili veoma štetni ... nije odmah jasno da su imali za cilj izazivanje nasilja i mržnje ili poništavanje prava i sloboda zaštićenih Konvencijom. Sud je smatrao da je osuđujuća presuda protiv g. Lilliendahla nesumnjivo predstavljala mešanje u njegovu slobodu izražavanja, da je ograničenje koje mu je izrečeno bilo propisano zakonom i da se njime težilo ostvarenju legitimnog cilja „zaštite prava drugih“.

Razmatrajući da li je ograničenje bilo neophodno u demokratskom društvu, Sud je proučio obrazloženje Vrhovnog suda Islanda koji je osudio podnosioca predstavke i zaključio da je Vrhovni sud Islanda uzeo u obzir relevantnu praksu Suda i da je postupao unutar polja slobodne procene. Nadalje, ocena Vrhovnog suda o prirodi i težini komentara nije bila očigledno proizvoljna i on je na adekvatan način izbalansirao lične interese podnosioca predstavke u odnosu na opštiji javni

interes u predmetu koji obuhvata prava rodnih i seksualnih manjina. Podsećajući na princip supsidijarnosti – što znači da nije na Sudu da svojom ocenom merituma zameni ocenu Vrhovnog suda – Sud nije mogao naći jake razloge da donese drugačiji zaključak od nacionalnih vlasti. Stoga je pronašao da je pritužba prema članu 10. očigledno neosnovana i odbacio je.

Napomena: Jedno od najstarijih utvrđenih načela Suda je da sloboda izražavanja predstavlja jedan od suštinskih temelja demokratskog društva i da je „primenljiva ne samo na „informacije“ ili „ideje“ koje su opšte prihvaćene i smatrane bezopasnim ili beznačajnim, već i na one koje vređaju, šokiraju ili uznemiravaju državu ili bilo koji segment stanovništva” – to su „zahtevi onog pluralizma, tolerancije i širokogrudosti bez kojih nema „demokratskog društva“,“ (*Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 7. decembra 1976. godine, predstavka br. 5493/72). Međutim, sloboda izražavanja ne može se koristiti za širenje mržnje i netrpeljivosti prema različitim manjinama i u skladu je sa nacionalnom demokratskom tradicijom da se ograničava sloboda izražavanja radi zaštite određenih grupa od teških napada, kako bi se osiguralo da oni uživaju svoja ljudska prava jednako kao i drugi.

OOO Flavus i drugi protiv Rusije – presuda od 23. juna 2020. godine, predstavka br. 12468/15

Činjenice predmeta

Predmet se odnosi na niz naloga za blokiranje koje je izdao državni tužilac, a izvršio Roskomnadzor (rusko regulatorno telo u oblasti telekomunikacija), protiv tri vebajta na osnovu Zakona o informisanju, koji je bio izmenjen i dopunjen 2013. godine, kako bi se državnim tužiocu dalo ovlašćenje da blokira pristup vebajtovima koji sadrže: (1) pozive na masovne neredne, ekstremističke aktivnosti, učešće u neodobrenim masovnim okupljanjima; (2) ekstremističke materijale; kao i (3) informacije o tehnologijama koje se mogu koristiti za pristup blokiranim vebajtovima koji sadrže ekstremistički materijal.

Nalozi su izdati protiv tri glavna ruska opoziciona vebsajta, i to: Grani.ru, vebsajta koji objavljuje vesti i mišljenja, registrovanog kao sredstvo javnog informisanja čiji je vlasnik OOO Flavis, kompanija podnosilac predstavke; onlajn lista Eg.ru; i vebsajta Kasparov.ru, u vlasništvu opozicionog političara, koji je takođe jedan od podnosilaca predstavke u ovom predmetu. Vebsajtovi su sadržavali publikacije kojima se pružala podrška ljudima uhapšenim tokom masovnih nereda koji su se dogodili na trgu Bolotnaja u Moskvi 6. maja 2012. godine.

Pristup vebsajtovima podnosilaca predstavke bio je blokiran i putem obaveštenja od njih je traženo da izbrišu navodno uvredljive informacije. Vebsajt Kasparov.ru je naveo u svojoj predstavi ESLJP-u da, uprkos zameni zabranjenog materijala, nije dobio nikakav odgovor od telekomunikacionog regulatornog tela kada je u više navrata tražio od njega da prestane da blokira pristup. Državni tužilac je izdao nalog za blokiranje vebsajtova na osnovu toga što su informacije na vebsajtovima podnosilaca predstavke „ukazivale na jednoobraznu tematsku tendenciju ka izveštavanju o javnim događajima nezakonite prirode na teritoriji Rusije“.

Obrazloženje ESLJP-a

ESLJP je zauzeo stanovište da su nalozi za blokiranje VKontakte naloga podnosioca predstavke i ograničavanje pristupa za tri objave na blogu o planiranim demonstracijama predstavljali „prethodno ograničavanje“ slobode izražavanja, jer su tužioci postupali pre bilo kakve sudske odluke o tome da je sadržaj nelegalan. Ta-

kva prethodna ograničavanja bila su opravdana samo u izuzetnim okolnostima i zahtevala su jasan pravni okvir kako bi sudovi mogli delotvorno da ih preispitaju.

ESLJP je utvrdio da su ruski tužioci imali široka ovlašćenja da blokiraju pristup internet sadržaju vezanom za učešće u neodobrenim demonstracijama. To široko diskreciono pravo ometalo je sudove u obezbeđivanju delotvornog preispitivanja odluka i značilo je da će uspešno pravno osporavanje verovatno biti teško. Jednomesečni rok za preispitivanje značio je da se ono možda neće završiti pre samog događaja, lišavajući postupak svakog smisla. Postupak blokiranja stoga nije imao neophodne garancije protiv zloupotrebe, kao što zahteva sudska praksa ESLJP-a koja se odnosi na mere prethodnog ograničavanja.

Nadalje, objave na internetu bile su vezane za protest povodom pitanja od opšteg javnog interesa, očekivalo se da će prisustvovati samo oko 50 ljudi, a podnosilac predstavke nije pozivao na nasilje ili nered. Stoga je njegovo kršenje postupka u vezi sa javnim događajima bilo čisto formalne prirode i neznatno po svom karakteru.

ESLJP je zauzeo stanovište da nije bilo nužne društvene potrebe za merama prethodnog ograničavanja, a sudovi nisu dali „relevantne i dovoljne razloge“ za mešanje u prava podnosioca predstavke. Stoga je došlo do kršenja člana 10.

Napomena: Presuda predstavlja nastavak „ruskih predmeta u vezi sa blokiranjem“ i treba je tumačiti u skladu sa presudom u predmetu *Kablis protiv Rusije*, opisanom u nastavku.

Detaljna analiza odabranih predmeta

Tagiyev i Huseynov protiv Azerbejdžana
– presuda od 5. decembra 2019.
godine, predstavka br. 13274/08.

Činjenice predmeta

Podnosioci predstavke bili su g. Tagiyev i g. Huseynov, novinari u Azerbejdžanu. Gospodin Tagiyev je poznati kolumnista koji je napisao članak pod nazivom „Evropa i mi”, objavljen u listu Sanat Gazeti 1. novembra 2006. godine u okviru niza članaka pod naslovom „Studije Istok-Zapad”. Drugi podnosilac predstavke, glavni urednik, odobrio je ovaj članak za objavljivanje. Razne religiozne ličnosti i organizacije u Azerbejdžanu i Iranu žestoko su kritikovale članak jer je sadržavao poređenje između istočne i zapadne filozofske tradicije i govorio o islamu na pežorativan način.

Dana 11. novembra 2006. godine, tužioci su pokrenuli krivični postupak i istragu protiv podnosioca predstavke na osnovu člana 283. Krivičnog zakonika, koji obuhvata izazivanje verske mržnje i neprijateljstva, koje je učinjeno javno ili korišćenjem masovnih medija. U okviru istrage sprovedena je „forenzička lingvistička i islamska procena” u kojoj je zaključeno da aspekti članka mogu da izazovu versko neprijateljstvo. Osporeni aspekti teksta obuhvatali su poređenje u kome se navodi da je Isus Hrist bolji od proroka Muhameda i još jedno u kome su „ismevani” istočni filozofi tako što su ih uporedili sa klovnovima sklonim ludilu. U tekstu je istaknuta još jedna rečenica za koju su autori izveštaja smatrali da navodi na zaključak da su „muslimani koji žive na Zapadu teroristi, te

da islam podržava terorizam”. Osporena rečenica je glasila da će „islam u najboljem slučaju napredovati u Evropi sitnim demografskim koracima. A možda bi postojala zemlja u kojoj bi islam predstavljalo nekoliko pojedinaca ili terorista koji žive prikrivajući svoj identitet” (stav 11).

Podnosiocima predstavke je određen pritvor do suđenja. Okružni sud u Sabajilu je 4. maja 2007. godine proglasio prvog podnosioca predstavke krivim za izazivanje verske mržnje i neprijateljstva (član 283.1 Krivičnog zakonika) i on je osuđen na tri godine zatvora. Drugi podnosilac predstavke, kao glavni urednik lista Sanat Gazeti, osuđen je na četiri godine zatvora prema čl. 283.2.2 (izazivanje verske mržnje i neprijateljstva od strane lica koje koristi službeni položaj). Ove presude zasnivale su se isključivo na forenzičkom izveštaju.

Iako su se podnosioci predstavke žalili na ove presude po osnovu kršenja člana 10. Evropske konvencije i pozivali na sudsku praksu s tim u vezi, Apelacioni sud je potvrdio osuđujuće presude 6. jula 2007. godine, bez razmatranja mogućeg kršenja slobode govora. Vrhovni sud je potvrdio ovu odluku 22. januara 2008. godine na osnovu jezičke ocene i izjave svedoka. Pre ove odluke, oba podnosioca predstavke su bila puštena iz zatvora na osnovu predsedničkog ukaza od 28. decembra 2007. godine.

Podnosioci predstavke su se 7. marta 2008. godine žalili Sudu protiv Republike Azerbejdžan tvrdeći da je došlo do kršenja njihovih prava iz člana 10. po osnovu toga što im je izrečena osuđujuća krivična presuda zbog objavljivanja osporenog članka.

Dok se ovaj predmet rešavao pred ESLJP-om tokom 2011. godine, nepoznati napadač je prvog podnosioca predstavke izbo nožem dok se vraćao kući s posla i on je umro u bolnici 19. novembra iste godine. Sud je potom prihvatio njegovu ženu kao podnosioca predstavke koji će nastaviti pritužbe iz predstavke o kojoj je reč.

Objasnjavanje ESLJP-a

Glavno pitanje pred Sudom bilo je da li osuđujuće krivične presude za izazivanje verske mržnje i neprijateljstva na osnovu članka „Evropa i mi” predstavljaju kršenje slobode izražavanja. Podnosioci predstavke su tvrdili da je člankom, u kome su upoređene vrednosti islama i hrišćanstva, izraženo mišljenje i da su kazne zatvora koje su im izrečene na osnovu nalaza forenzičkog izveštaja predstavljale neopravdano i nesrazmerno mešanje u njihovu slobodu izražavanja. Štaviše, istakli su da je tiraž lista bio samo oko 800 primeraka, što ima mali uticaj na društvo.

Iako se vlada Azerbejdžana složila sa podnosiocima predstavke da je osuđujuća krivična presuda predstavljala mešanje u njihovu slobodu izražavanja, tvrdila je da je ta osuđujuća presuda bila legitimna, jer je osporeni članak bio „uvredljiv napad na religiju”, kojim se „napadaju i vređaju verska osećanja” i da su ga razni delovi društva žestoko kritikovali (stav 30). Vlada je iznela stav da države uživaju šire polje slobodne procene, posebno kada se uzme u obzir „javni moral”, jer za ovaj koncept ne postoji jedinstvena definicija među evropskim društvima. Tako su domaći sudovi uspeli da uspostave ravnotežu između slobode veroispovesti i slobode izražavanja.

Sud je krenuo od potvrđivanja da su osuđujuće krivične presude predstavljale mešanje u pravo na slobodu izražavanja prema članu 10 EKLJP. Potom je Sud ispitao da li je ovo mešanje bilo opravdano u skladu sa članom 10(2) EKLJP. Da bi se smatralo opravdanim mešanjem, ono mora biti propisano zakonom, država mora da teži ostvarenju legitimnog interesa, a mešanje mora biti neophodno u demokratskom društvu. U konkretnom predmetu, Sud je konstatovao da su osuđu-

juće krivične presude, izrečene prema članu 283. Krivičnog zakonika, bile predviđene zakonom i da su težile ostvarenju legitimnih ciljeva zaštite prava drugih i sprečavanja nereda (stav 32).

Sud je zatim ocenjivao da li se osuđujućom krivičnom presudom ispunjavala neka nužna društvena potreba i da li je stoga bila neophodna u demokratskom društvu. Sud je naveo da sloboda izražavanja ima suštinsku ulogu u demokratskom društvu; opseg prava ne obuhvata samo bezopasne izraze, već i one uvredljive, šokantne i uznemirujuće. U ovom predmetu, prava novinara prema članu 10. moraju biti izbalansirana u odnosu na član 9. koji se odnosi na pravo na slobodu misli, savesti i veroispovesti, kojim se uvodi „dužnost da se što je moguće više izbegava izražavanje koje je, u odnosu na predmete dubokog poštovanja, nepotrebno uvredljivo za druge i nepristojno” (stav 37 i vidi [Giniewski protiv Francuske](#), presuda od 31. januara 2006. godine, predstavka br. 64016/00). Sud je razjasnio da „[k]ada takvi izrazi prelaze granice kritičkog poricanja verskih uverenja drugih ljudi i mogu da izazovu versku netrpeljivost” (stav 37), vlade mogu da ograniče pravo na slobodu izražavanja. Državne vlasti takođe imaju šire diskreciono pravo da usvoje restriktivne mere jer „ne postoji jedinstvena evropska koncepcija o zahtevima zaštite prava drugih u vezi s napadima na njihova verska uverenja” (stav 39).

Međutim, opseg polja slobodne procene vlada sužava se kada izraz uključuje slobodu štampe i kada tema doprinosi diskusijama od javnog interesa, kao u ovom slučaju. Iako je u članku bilo uvredljivih komentara o islamu, glavno pitanje bilo je poređenje istočnih i zapadnih vrednosti. Stoga se članak mora analizirati u kontekstu uloge religije u društvu, što je povezano sa javnim interesom (stav 45).

Kada je razmatrao proporcionalnost ograničenja, Sud je koristio svoju raniju praksu da utvrdi da se mora uzeti u obzir sadržaj, kontekst i namera govornika. Iako bi se neki komentari u članku o proroku Muhamedu i islamu mogli smatrati „sposobnim da izazovu versku mržnju” (stav 46), Sud je naglasio da nacionalne vlasti moraju da „izvrše sveobuhvatnu ocenu osporenih komentara,

iznoseći relevantne i dovoljne razloge kojima se opravdava mešanje” (stav 46). Kako su domaći sudovi jednostavno ponovili ono što je navedeno u forenzičkom izveštaju i prihvatili „pravnu karakterizaciju osporenih primedbi” datu u izveštaju, Sud je smatrao da domaći sudovi nisu izvršili sopstvenu pravnu ocenu, što nije prihvatljivo. Pored toga, konstatovao je da domaći sudovi nisu ispitali članak u kontekstu opšte diskusije o religiji i da u njemu nije bilo ničega što je narušavalo osnovne vrednosti ili prava iz Evropske konvencije. Uzimajući u obzir nameru autora i kontekst članka, on je imao za cilj da razmotri „ulogu religije u društvu i njenu ulogu u razvoju društva”, što je u javnom interesu (stav 45). Sud je zauzeo stanovište da „domaći sudovi u svojim odlukama nisu ni pokušali da izbalansiraju pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja sa zaštitom prava vernika da ne budu vređani po osnovu njihovih uverenja” (stav 48).

Sud je razmatrao prirodu i težinu mešanja koje je bilo rezultat sankcije izrečene podnosiocima predstavke (tri, odnosno četiri godine zatvora). Iako su podnosioci predstavke na kraju pušteni, proveli su više od trinaest meseci u zatvoru. Sud je konstatovao da bi izricanje krivičnih sankcija nekome ko izrazi mišljenje o ulozi religije u društvu imalo odvratajući efekat na slobodu štampe, koja ima vitalnu ulogu u demokratskom društvu.

Razmotrivši sve faktore, Sud je zauzeo stanovište da je osuđujuća krivična presuda protiv podnosioca predstavke bila nesrazmerna i da nije bila neophodna u demokratskom društvu i utvrdio kršenje slobode izražavanja garantovane članom 10. EKLJP.

Opšti komentar

Presudom su potvrđeni važni principi utvrđeni u predmetu [Paraskevopoulos protiv Grčke](#) (presuda od 28. juna 2018. godine, predstavka br. 64184/11), u kojoj Sud navodi, „da su nacionalni sudovi prilikom razmatranja izazivanja mržnje dužni da ocene: (a) kontekst, (b) nameru autora i (c) javni interes u stvari o kojoj se raspravlja, zajedno sa drugim relevantnim

elementima”. Presudom se dalje osnažuje sudski presedan, pri čemu se navodi da se potencijalno izazivanje može ograničiti samo „pod strogim uslovima „relevantnih i dovoljnih razloga” kojima se opravdava srazmerno mešanje”. Presudom se takođe razjašnjava stav iz predmeta [E.S. protiv Austrije](#) (presuda od 25. oktobra 2018, predstavka br. 38450/12), u kome je Sud zauzeo stanovište da čak ni u živoj diskusiji nije bilo u skladu sa članom 10. Konvencije da se inkriminišuće izjave upakuju u formu inače prihvatljivog izražavanja mišljenja i da se zaključi da se time izjave koje prelaze dozvoljene granice slobode izražavanja čine prihvatljivim.

[Kablis protiv Rusije](#) – presuda od 30. aprila 2019. godine, predstavka br. 48310/16 i 59663/17

Činjenice predmeta

Guverner Republike Komi i nekoliko visokih zvaničnika su 2015. godine uhapšeni i protiv njih je pokrenuta krivična istraga zbog sumnje da su pripadnici kriminalne bande i zbog prevare. Podnosilac predstavke, gospodin Kablis, obavestio je gradske vlasti Siktivkara o svojoj nameri da organizuje „mini-protest” nekoliko dana kasnije na raskrsnici iza Lenjinovog spomenika na trgu Stefanovskaja. Cilj događaja bio je da se „raspravlja o hapšenju vlade Republike Komi”. Očekivalo se da će oko 50 ljudi učestvovati u ovom mirnom javnom događaju. Gospodin Kablis je takođe objavio komentare na svom internet blogu o događajima i svoj plan da organizuje „mini-protest.” Nakon odbijanja Gradske uprave Siktivkara da odobri izabrano mesto na trgu Stefanovskaja, g. Kablis je objavio poruku na svom blogu, a postavio je i objavu na VKontakte, najpopularnijem onlajn servisu društvenih mreža u Rusiji, pozivajući na učešće u javnoj diskusiji iza Lenjinovog spomenika u Siktivkaru dva dana kasnije.

Narednog dana, nalog g. Kablisa na VKontakte je blokiran po nalogu Federalne službe za nadzor komunikacija, informacionu tehnologiju i masovne medije i zamenika državnog tužioca Ruske fe-

deracije. Zamenik državnog tužioca je utvrdio da je objava na VKontakte sadržavala informacije o neodobrenom „mini-protestu“ koji treba da bude održan i koji je stoga predstavljao kampanju za učešće u nezakonitom javnom događaju, suprotno Zakonu o javnim događajima, pravdavajući blokadu naloga shodno članu 15.3(1) Zakona o informisanju. Gospodin Kablis je takođe obavešten od administratora internet sajta koji je hostovao njegov blog, da je pristup za tri teksta na blogu u kojima se poziva na najavljeni „mini-protest“ ograničen po nalogu Državnog tužilaštva, zbog toga što su objave sadržavale pozive za učešće u javnim događajima koji se održavaju protivno utvrđenoj proceduri.

Gospodin Kablis je osporio odluke Državnog tužilaštva, ali je njegova tužba odbačena na svim relevantnim domaćim nivoima.

Gospodin Kablis se žalio na ograničenja u pogledu lokacije njegovog mini-protesta shodno članu 10 (sloboda izražavanja) i članu 11 (sloboda okupljanja i udruživanja), te tvrdio shodno članu 13 (pravo na delotvorni pravni lek) da nije imao delotvornu zaštitu svojih prava prema članu 11. Takođe se pozivao na član 10. kako bi se žalio na ograničenja na svom VKontakte nalogu i pristupa tekstovima na blogu.

Obrazloženje ESLJP-a

Nalozi za blokiranje naloga g. Kablisa na VKontakte i ograničavanje pristupa za tri teksta na Internetu o planiranim demonstracijama predstavljali su „prethodno ograničavanje“, pošto su tužioci postupali pre bilo kakve sudske odluke o tome da je sadržaj nelegalan. Takva prethodna ograničavanja su bila opravdana samo u izuzetnim okolnostima i zahtevala su jasan pravni okvir kako bi sudovi mogli delotvorno da ih preispitaju (stav 91). Tužioci su imali široka ovlašćenja da blokiraju pristup internet sadržaju o učešću u neodobrenim demonstracijama. To široko diskreciono pravo takođe je ometalo sudove u obezbeđivanju delotvornog preispitivanja takvih odluka i značilo je da će uspešno pravno osporavanje verovatno biti teško. Jednomesečni rok za preispitivanje značio je da se ono možda neće završiti pre samog događaja, lišavajući postupak svakog smisla. Prema tome, postupak blokiranja nije imao neophodne garancije protiv zloupotrebe, kao što zahteva praksa ESLJP o merama prethodnog ograničavanja (stav 97).

Članom 15.3 Zakona o informisanju ne traži se da Državno tužilaštvo ispita da li je neophodno ekstenzivno blokiranje čitavog veb sajta ili veb stranice, a ne određene informacije objavljene na njima, uzimajući u obzir kriterijume koje je Sud utvrdio i primenio shodno članu 10. EKLJP. Sud je naglasio da „takva obaveza, međutim, proizlazi direktno iz Konvencije i iz sudske prakse institucija uspostavljenih u skladu sa Konvencijom. Članom 10. se konkretno zahteva da vlasti uzmu u obzir, između ostalih aspekata, činjenicu da takva mera, čineći velike količine informacija nedostupnim, mora neminovno da u značajnoj meri ograniči prava korisnika interneta i da ima značajan kolateralni efekat na materijal za koji nije utvrđeno da je nezakonit (stav 94).

Same objave na internetu ticale su se protesta u vezi sa stvarima od opšteg javnog interesa, očekivalo se da prisustvuje samo oko 50 ljudi, a podnosilac predstavke nije pozivao na nasilje ili nered. Kršenje procedure za održavanje javnih događaja, stoga, se zasnivalo samo na formalnim razlozima, bilo je beznačajno po svom karakteru i nije imalo potencijal da dovede do štetnih posledica po javnu bezbednost ili prava drugih (stav 103).

Nije bilo nužne društvene potrebe za merama prethodnog ograničavanja i sudovi nisu pružili „relevantne i dovoljne razloge“ za mešanje u prava podnosioca predstavke. Stoga je došlo do kršenja člana 10. Sud je smatrao da je Rusija trebalo da plati g. Kablisu 12.500 EUR na ime nematerijalne štete i 2.500 EUR na ime troškova i izdataka.

Opšti komentar

Presuda sadrži posebno jasnu poruku protiv „preširokih i nejasnih“ zakonskih odredbi kojima se uvode oblici prethodnih ograničavanja i još jednom naglašava potrebu da se ocene konkretne okolnosti u predmetu. Njome

se takođe razjašnjava da takvo zakonodavstvo mora da predvidi kao minimalnu garanciju mogućnost sudskog preispitivanja mere blokiranja objava ili naloga kojima se poziva na učešće u mirnim demonstracijama pre datuma javnog događaja o kome je reč. Očigledno je da mogu da postoje i druge okolnosti u kojima se mora delotvorno garantovati hitno sudsko preispitivanje „jer su vesti lako kvarljiva roba i odlaganje njihovog objavljivanja, čak i na kratak period, može ih lišiti svake vrednosti i zanimljivosti“ (stav 91). Presudom se razrađuje ranija sudska praksa u vezi sa blokiranjem interneta, konkretno predmet [Ahmet Yildirim protiv Turske](#) (presuda od 18. decembra 2012. godine, predstavka br. 3111/10) i [Cengiz i drugi protiv Turske](#) (presuda od 1. decembra 2015. godine, predstavka br. 48226/10 i 14027/11).

Magyar Kétfarkú Kutya Párt protiv Mađarske (Vv) – presuda od 20. januara 2020. godine, predstavka br. 201/17

Činjenice predmeta

Podnosilac predstavke je mađarska politička stranka (MKKP). U Mađarskoj je 2. oktobra 2016. godine održan referendum o planu Evropske unije za prihvatanje migranata. Tokom referendumske kampanje, nekoliko opozicionih partija pozvalo je građane da glasaju tako što će svoje glasačke listiće učiniti nevažećim u znak protesta protiv održavanja referenduma. Podnosilac predstavke je glasačima stavio na raspolaganje aplikaciju za mobilni telefon pod nazivom „aplikacija ubaci-nevažeći-listić“, u kojoj su mogli da učitaju i javno podele fotografije svojih glasačkih listića, kao i da dodaju komentare o razlozima za način na koji su glasali na svojim glasačkim listićima. Jedna od glavnih karakteristika aplikacije bila je da su korisnici mogli anonimno da postavljaju i dele fotografije.

Dana 29. septembra 2016. godine, privatno lice je podnelo žalbu Nacionalnoj izbornoj komisiji Mađarske (Komisija) zbog aplikacije, smatrajući da ona krši principe poštenih izbora, tajnosti

glasanja i pravilnog korišćenja prava. Komisija je zaključila da je aplikacija u očima javnosti mogla da diskredituje rad izbornih tela i sisteme brojanja glasova. Komisija je naložila političkoj stranci da se uzdrži od daljih kršenja. Između ostalog, smatrala je da je fotografisanje glasačkih listića moglo da dovede do izborne prevare.

Politička stranka je potom tražila sudsko preispitivanje odluke pred Vrhovnim sudom Mađarske (Kuriya). Dana 10. oktobra 2016. godine, Kuriya je potvrdila odluku Komisije u vezi sa kršenjem principa pravilnog korišćenja prava. Utvrdila je da zabranom fotografisanja i objavljivanja nije narušena sloboda izražavanja glasača, pošto su bili slobodni da izraze svoje mišljenje glasanjem i da podele sa drugima kako su glasali. Kuriya je preinačila ostatak odluke Komisije o narušavanju tajnosti izbora i diskreditovanju rada izbornih tela.

Dana 3. oktobra 2016. godine, isto privatno lice je podnelo novu žalbu Komisiji pošto je politička stranka aktivirala aplikaciju tokom referendumske kampanje. Komisija je 7. oktobra 2016. godine ponovila svoje ranije odluke. Takođe je dodala da je, pošto je aplikacija pozivala glasače da ubacuju nevažeće listiće, to moglo da utiče na glasače i, prema tome, predstavljalo je nezakonitu kampanju. Kaznila je političku stranku sa približno 27.000 EUR.

Dana 18. oktobra 2016. godine, Kuriya je delimično potvrdila odluku Komisije. Potvrdila je deo odluke da je fotografisanje glasačkih listića predstavljalo kršenje principa pravilnog korišćenja prava. Smanjila je novčanu kaznu političkoj stranci na 330 EUR.

Politička stranka je tada podnela ustavne žalbe protiv odluka Kuriye, tvrdeći da je došlo do kršenja prava na slobodu izražavanja. Ustavni sud je 24. oktobra 2016. godine proglasio žalbe neprihvatljivim, smatrajući da se u predmetima nije radilo o pravu političke stranke na slobodu izražavanja, već da je politička stranka samo obezbedila forum za glasače da dele fotografije svojih glasačkih listića, dok sama nije izrazila mišljenje. Prema tome, odluka Kuriye se nije „lično ticala“ nje.

Politička stranka je podnela predstavku ESLJP-u, žaleći se da je izricanjem novčane kazne zbog

vođenja aplikacije za mobilni telefon, koja omogućava glasačima da objave fotografije svojih glasačkih listića, povređeno njeno pravo na slobodu izražavanja utvrđeno članom 10. EKLJP. Konkretno je tvrdila da obezbeđivanje foruma glasačima da izraze svoja mišljenja potpada pod opseg prava na slobodu izražavanja. Vlada je tvrdila da nije bilo mešanja u pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja, jer se stranka nije izrazila govorom. Takođe je tvrdila da je novčana kazna imala za cilj osiguranje urednog sprovođenja postupka glasanja i pravilne upotrebe glasačkih listića.

Obrazloženje ESLJP-a

Predmet je prvo detaljno analiziran u presudi veća ESLJP-a. Dana 23. januara 2018. godine [Veće je u svojoj presudi](#) zauzelo stav da je kažnjavanje MKKP zbog obezbeđivanja sredstva za prenos putem kojeg drugi mogu da saopštavaju i primaju informacije predstavljalo mešanje u pravo MKKP na slobodu izražavanja prema članu 10. Konvencije. Štaviše, Veće je smatralo da je vlada Mađarske prekršila pravo na koje se pozvao podnosilac predstavke propustivši da navede koji interes iz člana 10(2) je zabranom zadovoljen. Veće je jednoglasno zauzelo stav da se ne može smatrati da se mešanjem težilo ostvarenju legitimnog cilja u skladu sa članom 10(2) Konvencije i da je stoga došlo do kršenja člana 10. Vlada je, međutim, zatražila da predmet bude upućen Velikom veću, što je odobreno.

Veliko veće je započelo razmatranje da upotreba fotografija u načelu ima važne komunikacijske funkcije, jer one direktno saopštavaju informacije. ESLJP je u mnogo navrata smatrao da pravo na slobodu izražavanja obuhvata objavljivanje fotografija ([Von Hannover protiv Nemačke](#) br. 2, presuda Velikog veća od 7. februara 2012. godine, br. 40660/08 i 60641/08, stav 103; [Ashby Donald i drugi protiv Francuske](#) presuda od 10. januara 2013. godine, br. 36769/08, stav 34). Za Sud je objavljivanje fotografija glasačkih listića oblik ponašanja koji se kvalifikuje kao ostvarivanje slobode izražavanja (stav 86). Štaviše, obezbeđivanje mobil-

ne aplikacije za potrebe objavljivanja fotografija predstavlja način distribuiranja informacija koji je takođe zaštićen članom 10 (stav 87). Stoga je Sud primenio isti tretman na mobilne aplikacije u izbornom kontekstu, kao u svojoj ranijoj sudskoj praksi, na servise Gugla koji omogućavaju pravljenje i deljenje veb-sajtova ([Ahmet Yildirim protiv Turske](#), presuda od 18. decembra 2012. godine, predstavka br. 3111/10) i video-hosting servise ([Cengiz i drugi protiv Turske](#), presuda od 1. decembra 2015. godine, predstavka br. 48226/10 i 14027/11) (stav 87). ESLJP je takođe smatrao da su dva aspekta bila tesno isprepletana u okolnostima ovog predmeta – obezbeđivanje foruma za sadržaj nezavisnih proizvođača i samo saopštavanje informacija i ideja – (stav 91).

Analizirajući da li je mešanje bilo propisano zakonom, Sud je podsetio da to iziskuje ne samo postojanje pravne osnove u domaćem zakonodavstvu, već postavlja i zahteve u pogledu kvaliteta tog zakonodavstva (stav 93). Ocena Velikog veća je bila da „[p]ojam „kvaliteta zakonodavstva“ zahteva, kao posledicu testa predvidljivosti, da zakon bude u skladu sa vladavinom prava; to samim tim podrazumeva da u domaćem zakonodavstvu moraju postojati odgovarajući mehanizmi zaštite od proizvoljnog mešanja javnih vlasti (stav 93). Štaviše, pojam predvidljivosti iziskuje formulaciju „dovoljno preciznu da omogući osobi da reguliše svoje ponašanje“ (stav 94). U kontekstu digitalne komunikacije, Veliko veće je zauzelo stanovište da zakoni „moraju da budu u stanju da drže korak sa okolnostima koje se menjaju“. S tim u vezi, ESLJP je naglasio da ne traži da svi detaljni uslovi budu navedeni u tekstu zakona. Ipak, Sud je objasnio da zahtevi koji se odnose na „zakonitost“ mogu da budu ispunjeni ako su dodatna razjašnjenja sadržana u zakonodavnim aktima nižeg ranga (stav 94).

Pozivajući se na utvrđenu praksu, ESLJP je ukazao na izborni kontekst predmeta i činjenicu da se radi o slobodi izražavanja političke stranke. Ova okolnost je dala posebnu težinu oceni predvidljivosti (stavovi 99–101). U tom smislu, Sud je naglasio suštinsku ulogu političkih partija u osiguravanju pluralizma i pravilnog funkcionisanja demokratije, što zahteva strogi nadzor ograni-

čenja koja se tiču slobode izražavanja političkih partija. Ovaj nadzor proteže se i na predvidljivost zakona kojim su ograničenja uvedena i na ocenu da li pravni osnov isključuje bilo kakvu proizvoljnost u primeni. U isto vreme, ESLJP je naveo da ocena ostaje nacionalna nadležnost, izvan delokruga njegovog nadzora.

Veliko veće se dalje pozvalo na domaću praksu mađarskog Ustavnog suda, ukazujući na nejasnoću pravnog principa korišćenja prava u skladu sa njihovom svrhom (stav 110). „S obzirom na posebnu važnost predvidljivosti zakona kada je reč o ograničenju slobode izražavanja političke stranke u kontekstu izbora ili referenduma, Sud zauzima stav da je znatna neizvesnost u vezi sa potencijalnim efektima osporene zakonske odredbe koju su primenjivale domaće vlasti prevazilazila ono što je prihvatljivo prema članu 10 (2) Konvencije” (stav 116). Na kraju, zbog posebnog značaja predvidljivosti kada je reč o slobodi izražavanja političke stranke u kontekstu izbora ili referenduma, Sud je smatrao da je zakonskom odredbom prekoračeno ono što je dozvoljeno prema članu 10 (2) Konvencije.

Presudom se uvodi važan presedan, pošto je ESLJP po prvi put doneo odluku koja se odnosi na upotrebu mobilnih aplikacija. Odlukom se proširuje sloboda izražavanja pošto je Sud smatrao da će sankcije izrečene operaterima veb aplikacija zbog obezbeđivanja drugima sredstava za komunikaciju ipak predstavljati mešanje u pravo na slobodu izražavanja. Presuda je takođe retka prilika u kojoj je ESLJP detaljno analizirao da li se nekom merom zaista težilo ostvarenju „legitimnog cilja” shodno članu 10 (2) Konvencije. Ovom prilikom, Sud je restriktivno tumačio „legitimne ciljeve” iz člana 10 (2) Konvencije. Presudu treba tumačiti u skladu sa preporukama Saveta Evrope, *Preporuka CM/Rec(2016)5 Komiteta ministara državama članicama o slobodi interneta* (13. april 2016. godine) i *Savet Evrope, CM/Rec(2007)16 Komiteta ministara državama članicama o merama za unapređenje vrednosti interneta kao javnog servisa* (7. novembar 2007. godine).

Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)

Ovaj projekat je sastavni deo zajedničkog programa Evropske unije i Saveta Evrope „Horizontal facility za Zapadni Balkan i Tursku, 2019–2022. godine” i temelji se na rezultatima postignutim tokom prethodnog regionalnog zajedničkog programa Evropske unije i Saveta Evrope „Jačanje pravosudne ekspertize o slobodi izražavanja i medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)”. Regionalni projekat je čvrsto povezan sa šest JUFREX projekata koji su konkretno namenjenih korisnicima u: Albaniji, Bosni i Hercegovini, na Kosovu*, u Crnoj Gori, Severnoj Makedoniji i Srbiji.

Aktivnosti JUFREX-a se sprovode sa ciljem da:

- unaprede slobodu izražavanja i slobodu medija u skladu sa evropskim standardima;
- unaprede primenu tih standarda kroz saradnju sa nizom aktera odgovornih za primenu tih standarda u svom svakodnevnom radu, i to: sudija, tužilaca, advokata, policijskih službenika, predstavnika medijskih regulatornih tela, medijskih aktera i studenata;
- omoguće platformu za regionalnu saradnju, diskusiju i razmenu dobrih praksi.

Tamo gde postoji povoljno okruženje za slobodu izražavanja i slobodu medija i gde je pravo da se informacije traže, saopštavaju i primaju dobro zaštićeno, građani mogu istinski da učestvuju u demokratskim procesima. Nacionalne institucije za obuku pravnika (pravosudne akademije i advokatske komore) koje su uključene u sprovođenje ovog projekta imaju vitalnu ulogu u nastojanjima da se to ostvari.

Sve aktivnosti JUFREX-a zasnivaju se na inovativnim i modernim alatima za učenje u oblasti slobode izražavanja i slobode medija i koriste dinamičnu metodologiju za učenje odraslih i model razmene znanja sa kolegama.

„Horizontal facility za Zapadni Balkan i Tursku, 2019–2022. godine” je zajednička inicijativa Evropske unije i Saveta Evrope koja omogućava korisnicima da sprovedu svoje reformske agende u oblasti ljudskih prava, vladavine prava i demokratije i da se usklade sa evropskim standardima, uključujući, gde je to potrebno, u okviru procesa proširenja Evropske unije.

* Ovaj naziv ne prejudicira status Kosova i u skladu je sa Rezolucijom SB UN 1244 i mišljenjem MSP-a o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

Savet Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava na kontinentu. Obuhvata 47 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Saveta Evrope prihvatile su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, međunarodni ugovor čiji je cilj zaštita ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda primenu Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Države članice Evropske unije odlučile su da povežu svoja znanja, sredstva i sudbine. Zajedno su izgradile zonu stabilnosti, demokratije i održivog razvoja uz očuvanje kulturne raznolikosti, tolerancije i individualnih sloboda. Evropska unija je posvećena deljenju svojih dostignuća i vrednosti sa zemljama i narodima izvan svojih granica.

www.europa.eu

Finansirano
od strane Evropske
unije i Saveta Evrope

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implementirano
od strane Saveta Evrope